

1.1.1. ŠABAT V PRAŽSKÉM CENTRU CHABAD LUBAVIČ

Příslušníci nejkonzervativnějšího směru ortodoxního judaismu i judaismu vůbec bývají označováni slovem *Charedim* („Ten, kdo se třese ve strachu při Jeho slovu.“). Odhady počtu charedim se různí, pohybují se zhruba od 600 000 do jednoho milionu přívrženců (ca 3 - 5% celosvětové židovské populace). Někdy se pro tuto odnož judaismu používá výraz ultraortodoxní judaismus, nicméně výklad pojmů „ortodoxní“ a „ultraortodoxní“ je nejednotný, pojmy nejsou nikde přesně definovány. Hranici lze vymezit podle přístupu k modernímu světu – ultraortodoxní jsou pak ti Židé, kteří se staví negativně k určitým aspektům moderního způsobu života, někdy i k sionismu (jakožto světskému státu Izrael) apod. Ultraortodoxní židé jsou vnitřně diferencovanou skupinou, dělí se na řadu vnitřních skupin, hnutí a sekt. Základní rozdělení aškenázských *charedim* je na *chasidim* (příslušníky chasidského hnutí) a *mitnagdim* – odpůrce chasidismu.

Z pohledu historie bylo ultraortodoxní pojetí židovství v Čechách vždy marginálním směrem. V Praze působí pouze jedno z chasidských hnutí: přes dvě stě let staré významné hnutí Chabad Lubavič. V běloruském Lubaviči zbyly jen hromadné hroby, nová centra hnutí jsou v Izraeli a v Brooklynu s celosvětovou sítí center v 559 městech 65 zemí po celém světě. Pražské centrum bylo oficiálně založeno teprve roku 1996, i když existovaly kontakty od roku 1975.

Chabad Centre je jediné místo, kam jsem dopředu volala, abych se ohlásila. Řekla jsem, že dělám výzkum ve všech pražských židovských modlitebnách a jestli by nevadilo, že přijdu. Milý ženský hlas v telefonu mi v angličtině oznámil, že to není žádný problém. V dlouhé tmavší sukni, svetru s dlouhými rukávy a vzadu sepnutými vlasy (šátek nemám, nejsem vdaná) tedy v pátek v podvečer přicházím do Pařížské ulice. Je to nejluxusnější ulice v Praze, plná butiků se značkami jako Christian Dior, Louis Vuitton a Versace. Pozorně hledám malou bronzovou cedulku u dveří označující Chabad Centre. Žádná ochranka, jen u dveří z ulice už čekají čtyři turisté. Po chvíli čekání pro nás někdo přichází, my projdeme průchodem a ocitáme se na dvoře před moderní nákladnou vestavbou....

OBRÁZEK 1 PRAŽSKÉ CHABAD CENTER¹

Ze vstupního sálu vedou dvoje dveře do mužské a ženské části. Z dálky nakukuju k mužům, nic moc ale nevidím, protože nějakí dva muži stojí ve dveřích a cosi probírají. Přes ně doléhá šrum hlasů. Vcházím tedy do ženského oddělení, kde zatím v třetí řadě sedí jenom jedna žena v dlouhé tmavé sukni a malé kulaté hučce přes vlasy. Je začtená do siduru, modlitební knížky. Nesměle zdravím a sedám si rychle do první řady hned před

malé okno překryté záclonou – jediný průzor v místnosti spojující ženský a mužský svět.

Chvilí hledám v sidurech, který bych si mohla půjčit (všechny jsou z USA) a přes záclonu pozoruji, že v hlavní místnosti, v modlitebně, je už plno a živo. Vypadá to, že běží ještě odpolední bohoslužba - mincha. Muži s plnovousy v černých oblecích, bílých košilích a kloboucích či jarmulkách si už ve stoje se sidurem v ruce rychle polohlasem předčítají pro sebe modlitby a přitom se v rychlém tempu mírně uklánějí, až se jim tím pohybem houpají i bílé rituální třásně cicit, vykukující z pod saka. Jiní různě korzují a povídají, sem tam mezi nimi zřejmě američtí turisté oblečení neformálně v džínách, tričku a s baseballkou na hlavě. Dohromady asi dvacet mužů, ale protože se mezi sebou neustále různě proplétají a zdraví, zpoza krajkové záclony je nemůžu přesně spočítat. Uprostřed stojí u pultíku zády

ke vchodu celkem mladý bal tefila s rudým plnovousem, v černém plášti a klobouku. Rychlým tempem lajnuje a kýve se.

OBRÁZEK 2 BOHOSLUŽBA VE VŠEDNÍ DEN V PRAŽSKÉM CHABAD CENTER²

Postupně do ženského oddělení přichází dalších šest žen oblečených podobně jako ta první – dlouhé tmavé sukně a šátky. Baví se mezi sebou rychlou ivrit. Najednou kakofonie modlících se hlasů v přední místnosti

ustává, a muži začínají více méně společně zpívat metrické písně. To je už část kabbalat šabat, vítání šabatu. Mužský společný zpěv je stále hlasitější a koordinovanější, tak jak se společně postupně sezpívávají. Ženy zezadu jsou spíše pasívní, jedna nesměle pípá. Je to velký kontrast proti mužům, kteří jsou vepředu neustále v pohybu. Na řadu přichází píseň Lecha dodi, nejdůležitější část rituálu kabbalat šabat. Rabín a lídr a zakladatel pražského Chabadu, Manis Barash, přistupuje k dřevěnému pultu (bimě) uprostřed, následován několika dalšími, zřejmě důležitými místními muži. Při zpěvu obcházejí bimu, bouchají do ní, jiní tleskají. Tempo se zrychluje, opakují refrén stále dokola s vloženou slabikou „aj“ do původního textu: „Aj, aj, aj, lecha dodi, aj, aj, aj, likrat kala, aj,aj, aj, penej šabat, aj, aj, aj, nekabela“. Melodie je typicky chasidská, tempo se stále stupňuje, někteří už kolem stolu téměř tančí, radostné výrazy ve tvářích. Hořce lituju, že je nemůžu nahrát nebo ještě lépe natočit na kameru. V tom přichází do ženské místnosti starší korpulentní Izraelka s další ženou, obě ve výborné náladě. Žena si sedne a přidá se nahlas k mužům a tleská. Povzbuzuje nás, abychom se taky přidaly, tak se osměluju a zpívám s ní. Za chvíli tam máme svoji vlastní jásající buňku. Vypadá to jako jeden velký mejdan. [...]³

NOTOVÝ PŘÍKLAD 1 LECHA DODI V CHABAD CENTER PRAGUE, DESKRIPTIVNÍ TRANSKRIPCE V. SEIDLOVÁ⁴

² autor Jan Šibík, dostupné z <http://www.reflex.cz/Clanek35402.html>

³ Fieldnotes, 23.6.2006.

⁴ Melodie z pražského Chabad Center ukazuje jasně chasidskou melodii složenou z převzaté evropské lidové melodie (sloka) a refrénu s typickým vkládáním chasidských slabiky *ajajaj* (což v Chabadu není žádným překvapením). Pro lepší představu, jak vypadá a zní chasidský zpěv v pražském Chabadu viz <http://www.youtube.com/watch?v=igmumBeGPgU>

Refrén

A - ja - jaj Le - cha do - di a - ja - jaj li - krat ka - la. A - ja - jaj pe - nej ša - bat

Sloky

a - ja - jaj ne - ka - be - la. 1. Ša - mor ve - za - chor be - di - bur e - chad, hi - šmi - a - nu do - naj e - chad u - š' - mo e - chad. Le - šem ul - ti - fe - ret

1. 2. Coda

el ha - me - ju - chad. A - ve - li - tchi - la. O - o - o - o a - ja - ja - jaj o - o - o - o

a - ja - ja - jaj a - ja - ja - ja - jaj ja - ja - ja - jaj a - ja - ja - ja - jaj a - ja - ja - jaj!

1.1.2. CHASIDSKÝ A NEOCHASIDSKÝ FENOMÉN V PRAZE

Entuziastická forma chasidského rituálu a hudby je v židovském prostředí Prahy výjimkou. Je intenzivní, radostná a členy kongregace zapojuje do vlastního zpěvu v rituálu zhruba na 50%. Zbytek obstarává *bal tefila*, který u chasidů tradičně není pěveckým profesionálem. Charismatickým lídrem bohoslužby zde byl samotný rabín Barash. Když jsem se ptala Manise Barashe ptala na jedné veřejné univerzitní přednášce, kam byl pozván, zda mají kantora, odpověděl, že chasidé nic takového neznají. Cílem je zapojit do radostného rituálu všechny. I na pražském příkladu se ukazuje, že chasidské hnutí je tradičně antiprofesionální a antihierarchické – žádný profesionální zpěvák, který by sólově zpíval a ostatní přihlíželi.

Celkový hudební projev Chasidů, především excitovaný společný metrický zpěv, tleskání, bouchání do stolu či *bimy* a tanec (který v rituálu jiných denominací v Praze a obecně ani ve světě neexistuje), je výsledkem specifického chasidského náhledu na hudbu a tanec jako na základní prostředek modlitby každého jednotlivce k Bohu.

Zakladatelem chasidského hnutí byl rabi Israel ben Eliezer (nar. 1760), známý jako Ba'al Šem Tov (akronym BEŠT). Chasidismus byl reakcí na tehdejší zoufalou ekonomickou situaci chudých východoevropských Židů, anti-semitské pogromy a elitní scholasticismus rabínů, kdy celodenní studia Talmudu zůstávala vyhrazena pouze bohatým mužům nebo těm, kteří se dobře oženili, takže nemuseli pracovat. BEŠT zdůrazňoval, že obyčejní Židé se mohou přiblížit a sloužit Bohu láskou a radostí, vtělenou do upřímné a intenzivní modlitby. Cílem modlitby je dosáhnout spirituální extáze (*hislahavus*) a přimknout se k Bohu (*devekus*). Prostředkem jsou právě zpěv a tanec, hrající v chasidském životě ústřední roli.⁵ Jak už jsem zmínila dříve, typickým chasidským hudebním útvarem je *niggun* – metrická píseň s melodií často převzatou z nežidovského prostředí (např. polská lidová píseň či rakouský pochod), které je přiřazen náboženský text, do něhož se vkládají typicky chasidské slabiky (*bam bam, biri biri, aj aj aj*, atd.). Tento proces původně světskou

⁵ Summit 2000, s. 94.

melodii sakralizuje a stejně jako melodie, tak i obyčejný člověk, který ji zpívá, se přibližuje Bohu.

Nesmírně chytlavá chasidská hudba nezůstala výsadou této „menšiny v menšině“, ale od 60. let 20. století zásadním způsobem ovlivňuje podobu synagogální hudby napříč všemi směry judaismu, alespoň co se týče Severní Ameriky a Izraele. Důležitý vliv měla především na **hnutí *Bal tešuva*** (hebr. „návrat to synagog“, v užším smyslu známé také jako neochasidské hnutí), které vzniklo **na přelomu 60. a 70. let v USA**. Mnoho mladých lidí tehdy k překvapení mnohých včetně sociologů náboženství začalo praktikovat ortodoxní judaismus a vyvrátili tak tehdejší sociologické prognózy o sekularizaci.

Mladé židy tehdy aktivní v hnutí hippies, inspirovala kromě východních filozofií i filozofie neochasidismu Martina Bubera a dalších. Začali zakládat komunity zaměřené na modlitbu a studium **jako alternativu k organizovanému náboženství, které považovali za irelevantní a necitlivé vůči svým potřebám. Chtěli znovu vytvořit komunity, které by byly židovsky autentické, spirituální a anti-materialistické. Jako alternativu a na protest vůči hierarchii, elaborované struktuře a profesionalismu vytvořili malé neformální a intenzivní náboženské komunity, které co nejvíce aktivně zapojovaly své členy do rituálu.** Scházeli se v obývacích, pronajatých prostorách, dokonce i v pronajatých sklepích křesťanských kostelů, kde s kytarou či bez zpívali náboženské písně ikony neochasidského hnutí, Schlomo Carlebacha. Americký rabín Carlebach (1925 Berlín – 1994 Kanada), známý také jako „zpívající rabín“, „reb Schlomo“ nebo také „židovský Bob Dylan“, je považován za zřejmě nejdůležitější židovského písničkáře 2. poloviny 20. století. Jeho písně, které jsou směsí chasidské melodiky a amerického folku se staly výrazným symbolem navozujícím i po letech atmosféru Turnerovy *communitas*⁶.

Modely *communitas* (anti-struktura) versus *struktura*, které zavedl antropolog Victor Turner⁷, se sem dle mého názoru hodí ve smyslu protestu mladých vůči elaborované hierarchické náboženské struktuře rodičovské generace a poskytnutí alternativy, tedy neformálních, spontánních schůzek nestrukturovaného společenství, ve kterých se uplatňují i prvky askeze. Platí zde i Turnerův model vývoje *communitas*: postupně se spontánní *communitas* čím dál více formalizovala, proměňovala se v normativní až se nakonec sama stala formalizovanou strukturou.

Chasidská hudba i Carlebachovy neochasidské písně převádějí tyto hodnoty do hudební performance: využitím specifických hudebních idiomů poskytují pocit autentického židovství, jsou jednoduché (tj. bez elaborované struktury židovské liturgické hudby 19. století), antihierarchické (zapojující všechny do rituálu), neformální, entuziastické – některé se stále zrychlují, dá se při nich tančit, tleskat apod. a opakováním slabik jako *ajajaj* v refrénech se může podobně jako např. u indických manter navodit až stav tranzu. Hudba Schlomo Carlebacha pak posledních čtyřicet let ovlivňuje americký židovský mainstream a hraje velkou roli v pokusech židovských institucí vrátit smysl židovskému rituálu.⁸

---

⁶ Turner, Victor. *Průběh rituálu*. Brno: 2004. (Orig.: *The Ritual Process: Structure and Anti-structure*. New York: 1969.)

⁷ Ibid.

⁸ Summit, 95. Pro ilustraci Schlomo Carlebachova zpěvu:

http://www.youtube.com/watch?v=WAn4pcKNSZY&feature=response_watch.

OBRÁZEK 3 RABI SCHLOMO CARLEBACH S KYTAROU⁹

Festival Woodstock, hippies, drogová subkultura, kontrakultura, Beatles meditující v Indii a zájem o východní spiritualitu a o spiritualitu obecně – to všechno byly fenomény, které hýbaly děním na amerických vysokých školách a kampusech. V židovských kruzích se k tomu roku 1967 ještě přidala euforie a znovuzkříšená národní hrdost po často proklamovaném „zázračném“ vítězství Izraele v Šestidenní válce. Mnozí mladí židé chtěli experimentovat s alternativními životními styly a součástí jejich experimentů tvořilo i dodržování šabatu, intenzivní modlitby a hlubší studium Tóry a Talmudu. Tehdy na tyto fenomény zareagoval mezi prvními vůdce Chabadu - lubavičský rebe Menachem Schneerson (1902 – 1994) - a rozeslal své emisaře do stovek židovských komunit po celém světě. Na základě této misie zažila ortodoxie v 70. letech pozoruhodný revival. Hnutí *Bal tešuva* je jedním z nejpozoruhodnějších fenoménů židovského života v posledních čtyřiceti letech. New York Magazine uvádí:

„Lidé, kteří provádí ve svých životech tuto obrovskou změnu, vyrostli v sekulárním světě. Chodili na dobré univerzity, získaly skvělá pracovní místa. Nestali se ortodoxními proto, že se báli nebo že potřebovali militaristický soubor příkazů, jak žít. Vybrali si ortodoxii, protože uspokojovala jejich potřebu intelektuální stimulace a emočního bezpečí.“¹⁰

Nicméně hnutí *Bal tešuva* nepřivedlo lidi pouze do synagog ortodoxních, ale také do reformních a konzervativních – šlo napříč všemi denominacemi a dokonce se v jeho rámci v USA vytvořila i ta nejliberálnější forma židovské spirituality, která v Čechách ještě neexistuje: tzv. *new-age* judaismus. Summit popisuje, jak jeho věřící sedí na šabat na zemi v jógové pozici lotosového květu a společný zpěv manter a meditační slabiky ÓM prokládají Carlebachovými písničkami a tancem.¹¹

Do českých židovských komunit přišel neochasidismus se zpožděním jako velká vlna až po roce 1989, i když ojediněle pronikl už kolem roku 1967. Jistě stojí za zmínku, že do Československa v roce 1967 dokonce zavítal i samotný Schlomo Carlebach a vystoupil na přísně tajném, neformálním koncertu. Tento fakt není vůbec v místních židovských kruzích znám, dozvěděla jsem se jej až od syna kantora Alexandra Singera, Jonáše, který se tohoto vystoupení osobně zúčastnil:

„Otec mi jednou řekl, to mi bylo asi dvanáct, ať se vykoupu a připravím ven, že někam půjdeme... ale neřekl kam, dělal s tím tajnosti. Stavili jsme se pro [mého kamaráda] Rafíka. Přišli jsme do nějaké hospody, ne židovské, šli jsme dál do salonku, a tam bylo asi deset lidí. A na kytaru tam hrál nějaký Američan židovské písničky. Strašně se mi to líbilo, byl jsem z toho úplně nadšený. Otec mi pak řekl, že se ten člověk jmenuje Shlomo Carlebach (!) a že je to teď populární zpěvák. Otec to snad pomáhal celé zorganizovat, proto o tom věděl... (...) Pak, když jsme emigrovali, tak jsem teprve poznal, jak moc Carlebach venku

⁹ http://www.shlomoc.com/index.php?pr=Picture_album, 1.11.2009.

¹⁰ Cit. na stránkách <http://www.innernet.org.il/article.php?aid=89>, 2.11.2009.

¹¹ Summit 2000, s. 40 - 42.

frčí. (...) Po letech jsem pak byl v Americe na jednom jeho koncertě, a tak jsem za ním potom šel a řekl jsem mu, kdo jsem a jestli si pamatuje na to vystoupení v Československu. A představte si, on si to pamatoval! Vzpomněl si dokonce na mého otce a řekl, že to pro něj byl tenkrát úžasný zážitek!“¹²

Přestože latentně již neochasidismus doutnal i za normalizace a realizoval se právě hudbou (viz soubor Mišpacha), opravdový neochasidský boom vtrhl do pražské židovské komunity až po roce 1989. Jak mi řeklo mnoho informantů: „tehdy všichni hltali Devět bran“, již zmíněnou proslulou knihu jediného českého chasida, Jiřího Mordechaje Langerera (1894 Praha–1943 Tel Aviv) z roku 1937. Jeho kniha se v 90. letech dočkala obrovské popularity právě proto, že odpovídala étosu doby – touze po exotice, mystice a autenticitě. Langerovo poutavé vyprávění o životě mezi chasidy ve východní Haliči přivedlo mnohé mladé Židy či zájemce o židovství k chasidismu, chasidské hudbě a také do Chabadu. Mnozí, kteří později konvertovali či se stali členy pražských židovských ortodoxních, konzervativních či reformních komunit, začínali právě zde.

V roce 2006, když jsem Chabad několikrát navštívila, jsem zde však české Židy téměř neviděla, přestože to byly bohoslužby, kde bylo oproti ostatním komunitám poměrně plno:

*Po skončení následuje proslov rabína Barashe v hebrejštině, z kterého jsem pochopila, že nás všechny zve na kiduš do vstupního sálku. Přejeme si se ženami navzájem srdečné „šabat šalom“ a v sálku dostávám červené kidušové víno a kus solené „vánočky“ jménem chala. Kolem sebe slyším jenom hebrejštinu a angličtinu. [...]*¹³

Moje pozorování, že se bohoslužeb Chabadu účastní především cizinci, ať dlouhodobě žijící v Čechách či turisté z Izraele, USA a odjinud, mi potvrdili i moji informanti:

- ...jako třeba když přijdeš do Chabadu a tam je tak živá atmosféra, všichni zpívají a bouchají do dřeva...nemají úspěch právě proto?
- I: no, ale musíš se podívat na to, kolik do Chabadu chodí lidí.
- V: do Chabadu ale chodí hodně lidí.
- I: Jo, ale kolik tam chodí českých židů. Skoro nikdo. Hlavně Izraelci. Já jsem tam byl a líbilo se mi tam docela...a je to inspirativní, ta liturgie tam je zajímavá, nicméně...kolik tam mají českých Židů jako členů? Skoro nikoho.
- V: Myslíš, že českým Židům tenhle přístup moc neříká?
- I: Kdyby říkalo, tak jich tam asi chodí víc...nevím, ale...[...] myslím, že tady jde spíše o problémy ideologický, než že by se jim nelíbila ta bohoslužba...¹⁴

Jaké jsou tedy ony „ideologické problémy“, že ani módní vlna chasidské mystiky a exotiky ani chytlavá podoba hudby a rituálu pražské Židy natrvalo nezískala?

Paradoxem je, že cílem Chabadu je právě působit především na (místní) nepraktikující Židy. Chabad „prosazuje vysoce pozitivní židovskou identitu založenou na radosti z židovství, v protikladu ke světštějši a spíše negativní identitě soustředěné na holocaust, pronásledování a utrpení.“¹⁵ Jedním z jeho cílů jsou postsocialistické země, kde se židovské obce vzpomínají z desítek let oslabení totalitním režimem. Jak uvádí Alena

¹² Telefonický rozhovor se mnou, 25.1.2008.

¹³ Terénní poznámky, 23.6.2006.

¹⁴ Interview vedené autorkou, 15.1. 2008.

¹⁵ Heitlingerová 2007, s. 189.

Heitlingerová, jsou známy pokusy Chabadu převzít stabilizované židovské instituce ve městech východní a střední Evropy, zejména ve Varšavě a ve Vilniusu.¹⁶ Některé pokusy se povedly, jinde Chabad narazil na tvrdý odpor. Jedním takovým místem je právě i Praha. Pražští Židé, na rozdíl od Drážďan či Terstu, nevívali Lubaviče při jejich příchodu roku 1996 s otevřenou náručí a pohlížejí na toto hnutí jako na kulturně cizorodou náboženskou sektu:¹⁷

F.: „Já to [Chabad] neberu ani za židovství.“

V: „Jak to? Jako v čem?“

F: „No, Chabad je mesiánská sekta.“¹⁸

I: „...tady jsou ještě problémy ze socialismu...a třeba Chabad uznává mesiáše, a to lidi tady vnímaj dost špatně...“¹⁹

Poslední vůdce tohoto hnutí, rabi Menachem Schneerson, který zemřel roku 1994, byl totiž některými z lubavičských chasidů považován za mesiáše. Podle Barashe se jedná o malou skupinku, která hnutí dělá ostudu.²⁰

OBRÁZEK 4 MENACHEM SCHNEERSON, LEGENDÁRNÍ VŮDCE HNUTÍ CHABAD LUBAVIČ

Zdrojem konfliktů však není primárně teologická otázka mesiáše, ale snaha Chabadu získat politickou moc.

Od dubna 2004 do prosince 2005 probíhal v pražské kehile politický konflikt, v němž důležitým způsobem figuroval právě Chabad. Zjednodušeně řečeno, v dubnu 2004 vyhrála volby na pražské Židovské obci Koalice za demokratickou obec v čele s politikem Tomášem Jelínkem, „antisidonovcem“, propagátorem neortodoxního pojetí židovství, který se však pro své politické cíle spojil překvapivě právě s ultraortodoxními Lubaviči. Nelegálně sesadil Karola Sidona z postu vrchního pražského rabína a nahradil jej Manisem Barashem (který tehdy za osm let pražského působení nemluvil česky).

Rabín Sidon v době konfliktu přesunul svoje bohoslužby do Vysoké synagogy. Barashových bohoslužeb ve Staronové synagoze se v roce 2004 téměř neúčastnili žádní čeští Židé, pouze cizinci s pobytem v Praze a turisté, což jsem vyzozorovala i já během svých občasných návštěv. Konflikt vyeskaloval v dubnu 2005 pěstní bitkou ve Staronové synagoze, kdy se poprali „Barashovci“ se „Sidonovci“. Záminkou se stal právě samotný rituál, kdy Barashův pomocný rabín Menachem Kalcheim učinil rabimu Sidonovi čestnou nabídku číst z Tóry. Sidon se opravdu dostavil, s dalšími třiceti přívrženci, Barash mu však číst nedovolil. *Gabaj* (strážce) Tóru uložil, aby předešel její možné urážce, a Sidon navrhl pacifistické řešení, aby každý odešli do své synagogy. Oba rabíni pak synagogu opustili. Jejich přívrženci se však ještě v předsíni synagogy poprali, několik lidí bylo zraněných natolik, že bylo třeba lékařského ošetření. Staronová synagoga byla dočasně pro bohoslužby uzavřena. Teprve v listopadu 2005 byla krize *kehily* prozatím zažehnána. V

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid., s 256.

¹⁸ Interview vedené autorkou, 6.8. 2005.

¹⁹ Interview vedené autorkou, 15.1. 2008.

²⁰ Formánek, Ondřej – Šibík, Jan. Potomci Maharala: Jak žije chasidská ortodoxní komunita v Praze? Reportáž. *Reflex* 12/2009, s. 38 – 43.

nových volbách na Obci zvítězil a předsedou pražské Židovské obce se stal František Bányai, rabínem Staronové synagogy Karol Sidon, slavná pražská *šul* byla v prosinci 2005 opět otevřena²¹ a členové Chabadu se vrátili do svého centra v Pařížské ulici.

Přestože jsem některé pražské Lubaviče od pohledu znala z pozorování ve Staronové synagoze, samotný *Chabad Center* jsem poprvé navštívila až po konfliktu s *kehilou*, a to v červnu 2006. V té době už byli všichni víceméně zpátky „na svých místech“, a tak situace pro mě byla čitelnější. Nicméně, vzhledem k tomu, že většina mých židovských známých byli tehdy (a stále jsou) čeští pražští Židé, kteří by do Chabadu nešli, neměla jsem nikoho, kdo by mi pomohl jako *gatekeeper* a uvedl mě do komunity. Jeden ortodoxní Izraelec, který má k Chabadu blízko, mi však vysvětlil, že ani pražská podoba Chabadu není úplně typická:

V: A jak je to teda...jak bych to zformulovala...že chasidismus má určitéj specifickéj přístup k hudbě...Jak to vidíš ty?

J: Tak v Praze s tím vůbec nejde moc připojit...no...tady lidi by to nerozuměli... Problém je, že tady i Chabad, co je v Praze, není to, co je Chabad opravdu po celým světě. Tady to je trochu zvláštní. Taky kvůli tomu, že tady vlastně maj jenom jeden [jenom jednoho chasida]...jenom ten Barash...a všichni ostatní nejsou...takže oni to...aby to bylo opravdu chasidský, tak musí i ty lidi, co tam jdou [chodí], musejí to znát a bejt taky takový...to nestačí, že ten Barash je...tam jsou turisti...cizinci...ne, to jsou z celého světa. Právě, dneska to je tak, že každý Žid, když třeba jí košer a potřebuje synagogu a jde někam na výlet nebo na dovolenou, kamkoliv po světě, tak...[potřebuje specifickou židovskou infrastrukturu a] nemáš dobrý město, kde nemáš Chabad. Je i rozdíl mezi Lubavičský komunita, Chabad House nebo Centrum Chabad. To je velký rozdíl. Jsou třeba v Izraeli ty Lubavičský komunity třeba, [...] ...tam opravdu žijou jenom ty chasidi. A tam to cítíš, co bys chtěla dostat od toho...ty melodie, ten přístup, ten radost...jak využívaj tu hudbu, aby líp sloužili Bohu...aby to bylo veselejší...²²

Poskytování infrastruktury židovským turistům se neomezuje pouze na základní potřeby (modlitebna, košer strava, mikve...). V souvislosti s letošním 400. výročím úmrtí legendárního rabiho Löwa v Praze, otevřel pražský Chabad ješivu, rabínskou akademii, po třech stoletích první v Praze. Je pojmenována po rabim Löwovi – Maharal Institute. Jeho dílu se v institutu věnují chasidští studenti z celého světa. Ani jeden není z Čech.

Jak uvidíme dále, chasidská hudba – jak vlastní písně, tak i specifické pojetí hudby – se v posledních dvaceti letech dostala do povědomí i repertoáru všech pražských židovských komunit od ortodoxních po liberální. Její vlastní představitelé však v Praze příliš oblíbeni nejsou. Domnívám se, že důvodem může být jejich expanzivní politika a nerespektování zvyklostí místní židovské komunity, a tím pádem i špatné osobní vztahy s místními. Paralelu bychom také mohli vidět v tom, jak vlažně česká postsocialistická společnost přijala příchod křesťanských charismatických církví, ve světě jinak velice oblíbených. Zdá se, že entuziastická forma židovské religiozity není v prostředí České republiky příliš úspěšná.²³

---

²¹ Heitlingerová 2007, s. 186.

²² Int. s autorkou, srpen 2008.

²³Jeden ortodoxní pražský Žid mi nedávno vyprávěl vtip, který koluje po Praze: „Na zemi přistane UFO, vystoupí z něj zelení mužíčkové s plnovousy, na sobě černé kulaté klobouky a kaftany. „Copak židi jsou snad i na Marsu?“, diví se lidé. „Ne, jenom my, Chabad Lubavič.“ terénní poznámky autorky, srpen 2008.